

Aan het Bestuurlijk Overleg Waddengebied
T.a.v. de voorzitter, de coördinerend minister van het ministerie van IenW
Ministerie van I&W
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Leeuwarden, 12 juni 2024

Kenmerk: 20250612-01

Betreft: Advies Omgevingsberaad betreffend het Bestuurlijk Overleg Waddengebied 23 juni 2024.
Bijlagen: OBW-adviezen inzake PAWOZ en voorgenomen bezuiniging Nationale Parken

Geachte voorzitter, geachte bestuurders van het Bestuurlijk Overleg Waddengebied,

Op 22 mei jongstleden heeft het Omgevingsberaad Waddengebied (hierna: OBW) gesproken over de agenda en bijbehorende stukken van het Bestuurlijk Overleg Waddengebied van 23 juni aanstaande. Naar aanleiding van deze bespreking komen de leden van het OBW tot de onderstaande bevindingen, adviezen en verzoeken. Zoals gebruikelijk ontvangt u de inbreng vanuit het OBW voorafgaand aan de vergadering. Tijdens de vergadering zal ik een aantal punten uit deze brief nader toelichten. U vindt hieronder eerst vier onderwerpen die niet geagendeerd staan, maar waarvoor ik wel uw aandacht vraag.

Inleiding

Wij kijken met veel verwachting uit naar het aanstaande Bestuurlijke Overleg Waddengebied met een mooie agenda. Wij zijn ons natuurlijk bewust van de demissionaire status van het kabinet alsmede de wisselingen die dit bij het (coördinerend) ministerie van IenW met zich mee heeft gebracht. Wij verheugen ons op de samenwerking met de nieuwe minister en staatssecretaris van dit departement. Alhoewel het kabinet in demissionaire staat is, is het gezien onze gezamenlijke Agenda voor het Waddengebied 2050 (hierna: Agenda), in het licht van de urgente opgaven in het gebied belangrijk dat alle partijen in de Waddengovernance koers houden en de benodigde besluiten genomen worden. Dat geldt niet alleen voor de Rijksopgaven, maar wij vragen u ook om uw inspanning op onze gemeenschappelijke ambities.

Verzoek: Ik verneem graag tijdens de opening van deze bijeenkomst op de Toogdag voor het Waddengebied hoe de aanwezige bewindspersonen naar deze demissionaire periode kijken en hun mogelijkheden om deze ambities niet te laten stagneren.

Verdiepend, informeel BOW-onderdeel

Wij zijn positief over de opzet van het Bestuurlijk Overleg met een informeel deel. Het is goed om de ruimte te nemen voor verdieping in een gesprek met de heer De Graeff en mevrouw de Rie over de 'vervolgopdracht ABDTOPConsult' en aansluitend over de Trilaterale Conferentie 2026 in Esbjerg.

Ik zal namens de leden gebruik maken van de mogelijkheid om op beide punten onze inbreng te verwoorden. De afgelopen jaren kent de BOW-agenda een groeiende hoeveelheid agendapunten: dit betekent enerzijds dat er op veel belangrijke dossiers uit de Agenda voortgang is, maar dit gaat ook ten koste van de focus en bestuurlijke diepgang tijdens de voorbereiding en dit overleg.

Vervolg ABDTOPConsult (inclusief financiering Waddenacademie)

De eerste gesprekken met de heer De Graeff geven ons vertrouwen in de kwaliteit van het onderzoek en het vervolg. Nagenoeg tegelijkertijd is de opdracht voor een evaluatie van de Agenda en het Uitvoeringsprogramma gestart. De samenhang en afstemming tussen deze evaluatie en de opdracht aan de heer De Graeff is belangrijk. De opdrachten en de uitkomsten moeten qua proces en uitkomsten naadloos op elkaar aansluiten en elkaar versterken. Wij voorzien anders het gevaar dat er twee losse producten worden opgeleverd met het gevaar van inconsistentie en dubbel werk en kosten. Voor beide opdrachten ligt er een verantwoordelijkheid bij IenW als coördinerend ministerie.

Verzoek: Wij vragen IenW deze risico's te ondervangen en ervoor zorg te dragen dat het opdrachtgeverschap van beide trajecten in onderlinge samenhang wordt opgepakt en volbracht.

Beide opdrachten zijn niet gereed voor besluitvorming in het BOW van november 2025. Een jaar geleden is het vervolg van ABDTOPConsult in het BOW besproken. Er is geconstateerd dat de Waddengovernance in de basis functioneert, maar dat de uitvoeringskracht verbeterd moet worden. De urgentie hiervan blijft onverminderd hoog. Verdere vertraging is niet gewenst gezien de grote opgaven, zoals ook blijkt uit de Voortgangsrapportage 2024. Bovendien is het belangrijk dat de uitkomsten - ambities en prioriteiten – meegenomen kunnen worden in een nieuw regeerakkoord.

Verzoek: Wij verzoeken om de stand van zaken van de opdrachten aan de heer De Graeff en de evaluatie ter informatie te delen met het BOW van november 2025. Wij pleiten voor een extra BOW in maart 2026 waarin de uitkomsten van beide opdrachten ter besluitvorming besproken worden.

Verzoek: Tot slot verzoeken wij de heer De Graeff in het BOW van november 2025 reeds een besluit voor duurzame financiering van de Waddenacademie voor te leggen ter besluitvorming. Door de ontstane vertraging komt opnieuw de continuïteit van de Waddenacademie in gevaar. Dat vinden wij een ongewenste situatie.

Trilaterale en Europese samenwerking

Het OBW heeft in februari tijdens een werkbezoek aan Brussel gesproken met Europarlementariërs, attachés van de Permanente Vertegenwoordiging, vertegenwoordigers van het Huis van de Nederlandse Provinciën, de Unie van Waterschappen en VEWIN. Door deze werksessies zijn we ons er nog nadrukkelijker van bewust geworden dat het Waddengebied onderdeel is van én in contact staat met het Europese waternetwerk en daarmee voor de hoeveelheid en kwaliteit van het zoetwater afhankelijk is van andere Europese landen. Ook werd ons helder dat om op Europees niveau iets te kunnen bereiken, Nederland de samenwerking met Duitsland en Denemarken rondom de Waddenzee echt moet verbreden en versterken.

Dit is niet alleen noodzakelijk voor het thema waterweerbaarheid, maar ook voor de opgaven aangaande energietransitie, scheepvaartveiligheid, defensie, visserij en natuur. Dit betreft zeker de trilaterale inspanning om de waarden van het UNESCO Werelderfgoed Waddenzee te behouden. Deze absolute noodzaak voor samenwerken over landsgrenzen heen - in het Europa van de 21ste eeuw - kaart het OBW ook aan in het dringende verzoek aan de minister van KGG met betrekking tot haar besluit over PAWOZ-Eemshaven. Ik zal hier nader op ingaan bij het informele deel over dit gespreksonderwerp.

1. Opening en mededelingen

1b. Advies Omgevingsberaad Waddengebied

Het Omgevingsberaad Waddengebied is ingesteld door het Rijk als formeel adviesorgaan binnen de Waddengovernance. Wij dragen bij aan gezamenlijke en vroegtijdige participatie van overheden, wetenschap en sectoren die belang hebben bij het Waddengebied en invloed hebben op de manier waarop we met dit unieke en kwetsbare UNESCO werelderfgoed omgaan, waarin mensen leven, werken en recreëren. Dit doen we omdat we geloven dat gezamenlijke en vroegtijdige participatie leidt tot succesvol beleid dat gericht is op duurzame bescherming en ontwikkeling van de natuur van Waddenzee, het behoud van het unieke open landschap en een veilig, vitaal en veerkrachtig Waddengebied voor de bewoners, bezoekers en ondernemers. Wij zetten ons in voor een krachtige samenwerking van alle partijen in het (trilaterale) Waddengebied. Wij staan voor doordachte en gedragen oplossingen ten dienste van het Waddengebied. Dit beogen wij ook met deze brief met onderstaande adviezen aan u. Deze zijn opnieuw unaniem tot stand gekomen door vertegenwoordigers vanuit landbouw, visserij, natuur, havens, recreatie en toerisme en de wetenschap. De leden van het OBW verwachten een reactie op hun adviezen en verzoeken. Ik zal u tijdens de BOW-vergadering vragen daarop te reageren.

Bij deze brief vindt u in de bijlagen de separate OBW-adviezen d.d. 28 mei 2025 aan het ministerie van KGG over PAWOZ-Eemshaven en aan het ministerie van LNVN over de voorgenomen bezuiniging op Nationale Parken. Dit laatste punt staat niet op de BOW-agenda. Ik wil dit graag wel aan de orde stellen.

Verzoek: Wij vernemen graag van staatssecretaris Rummenie en overige aanwezige bestuurders een reactie op onze oproep om de voorgenomen bezuiniging op de Nationale Parken niet te effectueren.

1c. Noordzee en Waddengebied

De Noordzee en de Waddenzee begrenzen samen de Nederlandse kust. Veel (inter)nationale opgaven raken beide gebieden, gelijktijdig of volgordeeljk. Soms versterken ze elkaar, maar een negatief effect is ook denkbaar. Het komt de samenhang zeer ten goede dat mevrouw Dekker namens het Noordzeeoverleg aanwezig is bij het Bestuurlijk Overleg Waddengebied en dat deze samenhang geagendeerd is. De landelijke opgaven in het Programma Noordzee en Waddengebied zijn immers nauw met elkaar verbonden zijn. Op 12 juni staat de jaarlijkse bestuurlijke afstemming Noordzee-Waddengebied plaats tussen de directeuren-generaal van de ministeries van LNVN, KGG en IenW, mevrouw Dekker en mij. U krijgt een mondelinge terugkoppeling van de aanwezigen bij dit agendapunt.

Het Ministerie IenW heeft op ons verzoek een online presentatie over de Partiële Herziening Programma Noordzee verzorgd voor het OBW. Deze presentatie heeft onderstreept dat de keuzes binnen het Programma Noordzee ecologisch en economisch gevolgen hebben voor het Waddengebied en de afspraken in de Agenda. Met name het onderdeel aanlanding van energie door het kwetsbare Waddengebied heeft daarbij onze aandacht. Het OBW heeft besloten geen advies te geven op deze Partiële Herziening. Mevrouw van Duin van IenW heeft in het OBW van 22 mei jl. toegezegd zorg te dragen voor de aandachtspunten van het OBW.

Verzoek: het OBW dringt er bij IenW op aan dat zowel de Waddengovernance als het OBW als stakeholder proactief betrokken worden bij de aanstaande herziening van het Programma Noordzee. Wij ontvangen graag een voorstel hiervoor. Wij vernemen ook vraag of die wens breder bestaat bij de aangesloten regionale overheden.

1d. Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD)

Het OBW heeft op 15 mei 2024 een eerste advies gegeven. Op 23 mei jongstleden is het Ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) vastgesteld. Het OBW heeft op het moment van schrijven van dit BOW-advies nog niet voldoende tijd gehad om een finaal aanvullend advies te formuleren. Hieronder vindt u een eerste impressie van onze bevindingen. De leden van het OBW nemen voor een zorgvuldig advies de tijd en verwachten dit uiterlijk 15 juli te versturen naar demissionair staatssecretaris Tuinman.

Ten behoeve van de bespreking van de NPRD tijdens dit BOW herhalen wij de passage uit het BOW-advies van 19 december 2024:

“In ons eerdere advies refereren wij aan de grote zorgen die er leven in het Waddengebied en benoemen de passages uit de Agenda voor het Waddengebied 2050 betreffende Defensie: “Naast verduurzaming van de activiteiten van Defensie in het Waddengebied, is de ambitie om de impact van de activiteiten van Defensie op de natuur in het Waddengebied verder te verminderen, ook bij een eventuele toename van Defensie-activiteiten.” En “Militair gebruik in de Waddenzee alleen laten toenemen als de totale belasting van natuur en milieu in de Waddenzee daardoor niet toeneemt”.

Het Rijk heeft zich naar ons idee met haar handtekening onder de Agenda voor het Waddengebied 2050 aan deze uitgangspunten voor Defensie gecommitteerd. De leden van het Omgevingsberaad sluiten niet de ogen voor de inzet van Nederland op het gebied van internationale veiligheid, maar vragen het Rijk waar nodig en mogelijk, in lijn met de bestuurlijke afspraken het bijzondere karakter van het Waddengebied te ontzien en beschermen.”

Wij complimenteren en bedanken het ministerie van Defensie met de bereidheid om ons van informatie te voorzien en de toegankelijkheid. Op vrijdag 6 juni heeft de heer De Jonge van Defensie een online presentatie over het NPRD verzorgd, waarin kundig en zorgvuldig antwoord is gegeven op de vragen van de aanwezigen.

Op basis van de beschikbare informatie kunnen wij concluderen dat de voorgenomen activiteiten in het NPRD raken aan de hoofdoelstellingen van het Waddengebied. Dit betreft enerzijds effecten op natuurwaarden en open landschap. Anderzijds veroorzaakt het NPRD concurrentie met zowel de gebruiksruimte van bestaande en toekomstige landelijke en regionale ruimtelijke opgaven als wel sociaaleconomische activiteiten in het Waddengebied. Deze cumulatie zal in het najaar inzichtelijk worden gemaakt in de bouwsteen Ecologisch Afwegingskader van het Beleidskader Natuur Waddenzee (hierop komen wij bij dit agendapunt terug). Bovendien zal ook de benodigde natuurcompensatie naar verwachting concurreren met andere opgaven, zoals bijvoorbeeld dijkversterkingen.

Er is onder de leden – mede gezien de recente uitkomsten van de Staat van de Waddenzee – grote scepsis of het realistisch is dat deze opgaven van de overheden onderling te verenigen zijn. De vrees is daarenboven dat dit ten koste van bestaande functies en gebruik zal gaan en de natuur bovendien verder verslechtert. U kunt zich voorstellen dat deze zorg leeft bij al onze leden.

Dit NPRD is een programma in het licht van besteding van 2% van het bbp aan Defensie. We weten dat dit hoogstwaarschijnlijk naar 3,5% gaat. Wat betekent dit voor een verruiming van de opgave en de nu afgefallen activiteiten? Bovendien is de Wet op de Defensiegereedheid in de maak en een internetconsultatie gestart. In ons advies zullen wij hier eveneens op reageren.

Verzoek: Tijdens het BOW vernemen wij graag van Defensie en de andere ministeries hoe het Rijk kijkt naar bovenstaande zorgen over niet alleen de impact van het NPRD, maar ook de gevolgen van de voorgenomen uitbreiding naar 3,5% bbp en de Wet op de Defensiegereedheid. Onze vervolgvraag is hoe het Rijk deze afwegingen maakt in relatie tot de andere nationale en regionale opgaven, functies en gebruik en hoe afstemming binnen het Rijk daarover plaatsvindt.

1e. SvZ MIRT-verkenning Bereikbaarheid Ameland

Het proces voor Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) is door DG Mobiliteit van IenW gestart. Anders dan de Verkenning Bereikbaarheid Ameland (VBA), wordt deze MIRT-verkenning niet expliciet genoemd in de Agenda en het UP. Wij merken op dat in het Participatieplan MIRT-VBA de Agenda slechts benoemd en beschreven wordt bij “raakvlakprojecten. Over de Waddengovernance wordt nergens in het plan gesproken. Daarmee dreigt de MIRT-verkenning nu los van de afspraken in de Agenda en buiten de Waddengovernance te worden uitgevoerd. Er is door IenW besloten om de voorbereiding en besluitvorming binnen de besluitvormingslijnen van het BO-MIRT te borgen. Gezien het belang van keuzes in de MIRT-verkenning voor de afspraken en doelen in de Agenda en het UP, vindt het OBW bespreking binnen de Waddengovernance zeer voor de hand liggend en gewenst. Wij stellen ook voor om de MIRT-verkenning en de uitkomsten hiervan (mede als onderdeel van de Routekaart Bereikbaarheid Waddeneilanden) binnen de Waddengovernance te bespreken en in het nieuwe UP een plek te geven.

Advies: Het OBW adviseert de BOW-bestuurders om gezamenlijk te constateren dat de MIRT-verkenning relevant is voor de afspraken in de Agenda en daarom bespreking binnen de Waddengovernance een plek moet krijgen.

Verzoek: Wij verzoeken aan het ministerie van IenW om het OBW bij het vervolgtraject van de MIRT-verkenning te betrekken en actief van informatie te voorzien zodat wij onze formele adviesrol kunnen vervullen. Onze vragen daarbij zijn: Op welke manier zal IenW in de verkenning en besluitvorming, de afspraken in de Agenda (inclusief het doelendocument, de leidende principes en het UP) meenemen en daarover rapporteren? Op welke manier wil IenW bespreking hiervan tijdens het MIRT-proces borgen?

1f. Verkenning van kabels door de Waddenzee

Het OBW heeft eveneens een signalerende functie. Daarom heeft het bureau informatieve vragen gesteld over de lopende verkenning van elektriciteitskabels door de Waddenzee. Wij hebben uit een toelichting namens de provincie Fryslân in het OBW het volgende begrepen:

De provincie Fryslân, de elandgemeenten en Liander hebben een onderzoek laten uitvoeren naar de noodzaak van Wadkabels als meest toekomstbestendige oplossing. Dit rapport is aangenomen. Uit de rapportage blijkt dat voor een robuuste elektriciteitsvoorziening naar alle eilanden extra en/of nieuwe kabels aangelegd moeten worden. Dit is een project met de duur van ongeveer 10 jaar. Er wordt een omgevingsproces opgestart door Liander. Liander en Tennet hebben in Nederland de wettelijke aansluitplicht. De provincie Fryslân is verantwoordelijk voor de toetsing van de aanleg door de Waddenzee, de gemeenten voor de vergunningverlening op het land. Provincie Fryslân en de eilandgemeenten vormen met andere overheden de aandeelhouders van Liander.

De vraag van het OBW betreft of de betrokken overheden vanuit dezelfde zorgvuldigheid en betrokkenheid zoals bij de aanleg van kabels binnen PAWOZ, aan de voorkant regie hebben op deze verkenning en het vervolg. Worden er vooraf (ruimtelijke) kaders meegegeven? Zijn er parallellen met het proces, keuzes, criteria rondom PAWOZ? Is er synergie te behalen?

Uit de bespreking in het OBW van 22 mei kwamen de volgende aandachtspunten voor u:

- **Onderzoek:** Bij de aanleg van de vorige wadkabel heeft men de kans laten liggen om aan de hand van een uitgebreid onderzoeksprogramma de tijdelijke c.q. permanente gevolgen en effecten van de aanleg van de kabels voor de natuur in de Waddenzee in beeld te brengen. Wij roepen op om bij de aanleg van deze nieuwe kabels een effectief onderzoeksprogramma onderdeel te laten zijn van de eisen die bij aanleg gesteld worden. Onderzoek naar de effecten van de eerdere aanleg van wadkabels kan bovendien ook nog steeds opgestart worden om eventuele lange-termijn effecten in kaart te brengen. Dit geeft kennis voor PAWOZ of dit traject.
- **Hergebruik:** Benut waar mogelijk wat er aan materialen hergebruikt kan worden
- **Innovatie:** Benut de meest innovatieve technieken als deze de schade kunnen beperken. Er wordt nu ervaring opgedaan met SOCCS in de Eemshaven.
- **Participatie:** Betrek vanaf de start de landbouw erbij, aangezien de aanleg net zoals bij PAWOZ ook hier impact zal hebben.

Verzoek: Vanuit haar signalerende rol vraagt het OBW in het BOW uw aandacht voor deze verkenning en het vervolg. Het OBW wil daarbij benadrukken dat het minimaliseren van ecologische impact - gezien de kwetsbaarheid van het gebied en de cumulatieve effecten – en het ontzien van landbouwgrond, wat ons betreft het zwaarst moet meewegen bij de tracékeuze en aanleg en dus niet mogelijke bedrijfseconomische gronden van de netbeheerder. De verantwoordelijkheid voor onderzoek, afweging en besluitvorming ligt in de ogen van de leden van het OBW daarin – net zoals bij PAWOZ - bij overheden. Via de rol van aandeelhouder van deze netbeheerder kunnen de overheden ook meer doen dan alleen toetsen.

Wij vernemen graag tijdens de mondelinge toelichting op dit punt hoe u naar dit **verzoek** kijkt en het OBW over het vervolg wilt informeren.

2. Ter besluitvorming/ besluit gehoord het BOW

2a. Verslag BOW van 19 december 2025

Ik wil bij het vaststellen van dit verslag graag terugkomen op de passage betreffende mijn verzoek bij het agendapunt Financiering Waddenacademie (tussenjaar 2027). Ik heb hier aan u allen de oproep gedaan om “snel verder te kijken” voor financiering van de Waddenacademie voor de periode na 2027. Vanuit IenW is de toezegging gedaan om in het voorjaar de discussie te starten over de focus en de omvang van de Waddenacademie na 2025, zodat in het BOW van juni 2025 de resultaten besproken zouden kunnen worden. Ik constateer dat er geen besluit voorligt. Dat betreur ik zeer.

Ik verwijs graag naar ons Jaarverslag 2024 waarin ik expliciet de rol van de Waddenacademie als kennisregisseur én als vast onderdeel van onze 7 leden benoem. Bij alle vraagstukken en opgaven die het OBW bespreekt zijn hiermee kennis en onafhankelijke wetenschappelijke inzichten geborgd en dragen onze adviezen bij aan evidence-based werken en beleid. Niet alleen voor de leden, maar ook voor alle overheden geeft dit een solide gezamenlijk vertrekpunt: het verrijkt en versterkt de dialoog en het onderlinge vertrouwen.

Verzoek: Het OBW verzoekt u dringend om in het BOW van november een positief besluit te nemen over een duurzame financiering. Financiering van de Waddenacademie zit nadrukkelijk in de opdracht aan de heer De Graeff. Daarvoor is een positieve grondhouding, inspanning en medewerking van u allen noodzakelijk. Ik verneem graag uw reactie hierop op 23 juni aanstaande.

2b. Voortgangsrapportage Uitvoeringsprogramma 2024 (IenW/DGWB)

De Voortgangsrapportage geeft een goed overzicht van de voortgang die er op verschillende dossiers geboekt wordt. De sturing op uitvoering van het UP en de Agenda verdient een verbetering. Dit blijkt ook uit de aandachtspunten die benoemd worden. **Wij adviseren** om, vooruitlopend op de uitkomsten van de evaluatie en de opdracht aan de heer De Graeff, reeds stappen in te zetten, bijvoorbeeld door een duidelijkere positionering van het MT en Programmabureau met bijbehorende uitvoeringskracht.

Wij zien en waarderen de inspanningen die gepleegd worden op het Beleidskader. Toch maken wij ons zorgen over de voortgang en voorspoedige besluitvorming. Verschillende andere ontwikkelingen zoals de aanbesteding van de Waddenveren, PAWOZ en Ruimte voor Defensie lopen in de besluitvorming allemaal voor op het Beleidskader, terwijl het Beleidskader ten aanzien van het vraagstuk van cumulatie een afwegingskader had kunnen vormen. En wij zien tegelijkertijd dat het uitblijven van een Beleidskader mede de oorzaak is van vertragingen in diverse projecten van het UP. Bij het Beleidskader komen wij terug op de urgentie van voortgang.

Wij maken ons grote zorgen over het achterblijven van de Transitie Kust en Klimaat. Onder andere bij ons bezoek aan Brussel is gebleken dat waterweerbaarheid (met aandacht voor waterkwaliteit en waterkwantiteit) een urgent punt is.

Wij roepen op om deze transities met hoge urgentie op te pakken en snelheid niet af te laten hangen van een besluit om de transities samen te voegen. **Tevens adviseren wij** om een sterke inhoudelijke relatie te leggen met het Deltaprogramma Wadden (DPW) en het Deltaprogramma Zoetwater. Het lijkt ons de uitgelezen mogelijkheid om het BOW-besluit over integreren van het DPW in de Waddengovernance vorm te geven.

De Zoetwaterstrategie is voor de landbouwsector een zeer belangrijk onderwerp, maar ook voor de natuurwaarden van de Waddenzee. Uit de voortgangsrapportage blijkt dat de waterschappen achterblijven als het gaat om inzet op dit onderwerp. Wij adviseren de waterschappen om dit onderwerp zo spoedig mogelijk op te pakken en voortgang te boeken. Wij hebben in Brussel te horen gekregen dat het van belang is om een Waddengebiedsbrede visie in te kunnen brengen in de Europese discussie over waterweerbaarheid. Het is ook goed denkbaar dat de Zoetwaterstrategie onderdeel uit zal gaan maken van de Transitie Klimaat en Kust. In dat geval **verzoeken** wij de waterschappen om spoedig met de Landbouw tot overeenstemming te komen over de wijze waarop dit onderwerp in deze transities wordt opgepakt.

Wat betreft de Transitie Visserij constateren wij dat de regie op de Transitie Visserij een sterke inhoudelijke relatie heeft met de Noordzee. De balans tussen visserij en natuur, en het gesprek daarover met deze partijen, is cruciaal. Er gebeurt weliswaar veel, maar een samenhangende Routekaart voor het Waddengebied loopt achter vanwege die complexiteit. Daarom zullen wij vanuit het OBW voor deze Routekaart regie en overzicht blijven vragen op die samenhang van Noordzee en Waddenzee. De verantwoordelijkheid voor de trekkersrol van de Routekaart blijft bij de visserij.

Tot slot zien wij een sterke samenhang met zowel de Evaluatie van de Agenda en het UP én de vervolgoopdracht na ABDTOPConsult aan de heer De Graeff. In de voortgangsrapportage (VGR) zien wij een sterke onderbouwing voor de noodzakelijkheid van een sterker gepositioneerd en bemenst Programmabureau, in combinatie met een sterke programmasturing. Ook zien wij de noodzaak van een goed te ontsluiten (en ontschot) financiële faciliteit. Wij zien dit graag terug in de uitkomsten van de heer De Graeff. **Verzoek:** De volgende VGR 2025 wordt (pas) in juni/juli 2026 besproken. De voorliggende aanbevelingen vragen van alle partijen om actie op korte termijn om de vertraging niet op te laten lopen. Wij stellen voor om het MT in het BOW van november 2025 te laten rapporteren over de behaalde resultaten.

2c. PAWOZ-Eemshaven

Wij verwijzen u naar de integrale tekst van onze brief over het conceptprogramma PAWOZ-Eemshaven (zie bijlage).

Verzoek: Wij zien uit naar een inhoudelijk gesprek in het BOW en vernemen graag de reactie op onze brief van minister Hermans. Wij ontvangen ook graag een schriftelijke reactie achteraf.

3. Bespreking

3a. Beleidskader Natuur Waddenzee

Wij herhalen hier onze waardering over de inzet vanuit het projectteam Beleidskader en de interactie die gezocht wordt met onze sectoren en het OBW. Wij herhalen hier ook ons advies van december 2024: Voor het OBW is het Beleidskader Natuur Waddenzee (hierna: Beleidskader) een belangrijk instrument voor de geformuleerde opgaves in de Waddenzee en het Waddengebied. Het Beleidskader is niet alleen een op zichzelf staand onderdeel van het Uitvoeringsprogramma (UP1), maar ook een onderdeel dat samenhangt met diverse andere projecten en transities uit het Uitvoeringsprogramma.

Voortgang (en het voorkomen van verdere vertraging) is om die reden van belang voor alle stakeholders. De inhoudelijke en bestuurlijke keuzes van het Rijk en de regionale overheden zijn bepalend voor het noodzakelijke herstel van de natuur van de Waddenzee en een gebalanceerde afweging tussen economie en ecologie in het gebied. Met keuzes in het Beleidskader wordt duidelijkheid gecreëerd voor diverse processen en projecten voor alle sectoren en belanghebbenden. Dit vraagt navolgbaarheid en zorgvuldigheid.

De leden van het OBW hebben daarom het Beleidskader tot hun prioriteit in 2025 benoemd. Zij zullen zich inspannen om met een gezamenlijk advies aan u te komen. Daarvoor organiseert het OBW diverse bijeenkomsten en gesprekken. In twee OBW-themabijeenkomsten - in april en mei 2025 - zijn presentaties gegeven over de ecologische en economische bouwstenen. De bijeenkomsten konden rekenen op een grote opkomst en betrokkenheid vanuit sectoren en overheden.

Wij spreken hier onze waardering uit over de gedegenheid van hetgeen onlangs gepresenteerd is in de themabijeenkomsten van het OBW. Tijdens deze twee bijeenkomsten zijn zorgen geuit over het (niet) meenemen van autonome ontwikkelingen waaronder klimaatverandering, de gevolgen van besluiten eind dit jaar door het Rijk over PAWOZ en het NPRD, het evenwicht tussen tempo en zorgvuldigheid (niet vertragen, maar ook niet te weinig tijd hebben). Daarnaast zijn er inhoudelijke aanscherpingen gegeven. De vertegenwoordigers van LVVN hebben toegezegd de zorgen en de aanscherpingen te adresseren.

Het OBW heeft op dit moment geen (inhoudelijk) advies, maar wil u nadrukkelijk het volgende meegeven over de voortgang en zorgvuldigheid in het vervolgproces:

De materie is veel en complex. Het vraagt tijd bij de achterbannen om het te doorgronden, bestuderen en van feedback te voorzien. Het verwerken van de feedback uit de gedegen ronde langs alle stakeholders door het projectteam vraagt ook tijd. De komende weken en maanden staan nog diverse bijeenkomsten ingepland in dit iteratieve proces om de bouwstenen te optimaliseren samen met onze achterbannen. Dit vraagt tijd.

Tegelijkertijd is er vertrouwen ontstaan in het met elkaar doorlopen van alle bouwstenen, stappen en scenario's. Deze doorloop zal in een feedbackloop opnieuw de bouwstenen versterken. En er is een gedeeld gevoel van urgentie. De uitkomsten van de Staat van de Waddenzee geven immers aan dat voor de Waddenzee als geheel de huidige waarden van 38% van de 238 indicatoren slechter zijn dan de referentiewaarden. 16% van de 238 indicatoren lieten in de afgelopen 12 jaar een verdere verslechtering zien. Voor 28% van de 238 indicatoren zijn de huidige waarden bovendien 'onzeker' t.o.v. de referentiewaarden. Dit wordt versterkt door het feit dat ondertussen diverse (landelijke) opgaven doorgaan, zonder op het Beleidskader te wachten: de PAWOZ en NPRD zijn al eerder genoemd. De zorg onder de deelnemers van het OBW is groot dat de impact van die activiteiten concurreert met de milieugebruiksruimte van (regionale) opgaven en sociaaleconomische activiteiten. Dit verdringingseffect wordt door de sectoren en regionale overheden sterk gevoeld.

Voorstel: Het OBW stelt voor om voorafgaand aan het BOW van november 2025 alle stappen en denkbare scenario's te doordenken en met partijen te doorlopen. Hierbij is voorstelbaar dat uit deze doorloop komt, dat niet alle bouwstenen volledig zijn, dat er meer 'gerekend' moet worden, dat er afwegingen ontbreken in het bestuurlijk afwegingskader of dat er nieuwe scenario's onderzocht moeten worden. Ons **verzoek** is om deze opbrengst in een 1^e Concept Beleidskader in het BOW van november 2025 te bespreken, inclusief de uitkomsten van het doorrekenen van PAWOZ en het NPRD in het Ecologisch Afwegingskader. De conclusies van deze bespreking in het BOW kunnen - waar nodig - verwerkt worden voor agendering en bespreking in het bij het agendapunt vervolg ABDTOPConsult door ons voorgestelde extra BOW in maart 2026. In 'de klem' tussen tempo en zorgvuldigheid lijkt ons dit een begaanbare weg. Uitstel tot juni 2026 leidt in ogen tot onwenselijke vertraging.

Ecologisch streefbeeld Waddenzee inclusief Eems-Dollard

Wij ontvingen het Streefbeeld Ecologisch streefbeeld Waddenzee inclusief Eems-Dollard ter informatie. Alle streefbeelden opgesteld in het kader van de PAGW, bieden een perspectief voor een robuust water- en bodemsysteem, in lijn met het beleid voor Water en Bodem Sturend. De streefbeelden maken concreet wat nodig en mogelijk is voor een gezonde ecologische waterkwaliteit en veerkrachtige natuur in de grote wateren. Aanvankelijk zou dit Streefbeeld Wadden onderdeel zijn van het Beleidskader. Dat is niet langer zo. Daarmee is ook de betrokkenheid van het OBW gestopt. Wij vinden dat zeer jammer. Wij hadden dit Streefbeeld graag in relatie tot de Agenda besproken en 'van ons gemaakt'. Door de keuze van de ministeries van IenW en LNV is dat nu niet het geval. Omdat het Streefbeeld niet langer onderdeel is van het Beleidskader nemen wij het ter kennisname aan. Wij geven **geen advies** omdat we het Streefbeeld nu niet als onderdeel van de afspraken binnen de Agenda zien.

Tot slot: Hierboven heeft u gelezen hoe de leden van het OBW over deze zorg gesproken hebben. In de komende maanden buigen de sectoren zich gezamenlijk over de uitkomsten van de bouwstenen en de scenario's. Op basis van die gesprekken wil het OBW voorafgaand aan het OBW van november 2025 u voorzien van haar advies. Onze zorgen over urgentie en voortgang in balans met de kwaliteit van alle (ecologische en economische) bouwstenen, de goede scenario's en bestuurlijk afwegingskader zijn daarbij onze gezamenlijke aandachtspunten.

3b. Stapeling Procedures van de VWG

In de notitie Stapeling Procedures van de VWG uitten de kustgemeenten hun zorg over hoe in het Beleidskader de socio-economische aspecten worden beoordeeld met de SEIA methodiek: heeft het voldoende diepgang en is het voldoende Waddenspecifiek? Vertegenwoordigers van de VWG hebben tijdens de OBW-themabijeenkomst en 1 op 1 kennis gemaakt met de SEIA. Wij vernemen graag van hen tijdens het BOW wat hun bevindingen zijn.

3c. Concept reactie op het rapport Waddenacademie "Europees- en Internationaalrechtelijke status van de Waddenzee"

Het OBW heeft ervoor gekozen om over dit agendapunt nu geen advies te formuleren. Het voorliggende stuk is pas 14 mei 2025 via het MT Rijk Regie met partijen gedeeld. Inhoudelijke bespreking van het rapport en advisering op de (summiere) appreciatie vraagt meer tijd. Dit rapport is niet volgens afspraak en ordentelijk in de route naar het BOW in het OBW behandeld. Wij zijn van mening dat deze agendering geen recht doet aan de opdracht van beide ministeries, het gedegen rapport en de relevantie en urgentie voor de Waddenzee. Wij agenderen het rapport in het OBW van 25 september en nodigen beide ministeries uit om dit inhoudelijk mee voor te bereiden. Het OBW behoudt zich de vrijheid voor om het BOW in het najaar alsnog over dit rapport en de appreciatie te adviseren.

Verzoek: Wij vernemen graag tijdens het BOW of beide ministeries voor dit advies openstaan.

3d. Concessie Waddenveren

Het verheugt ons dat de adviezen van het OBW terug te vinden zijn in het voorliggende Programma van Eisen. Ook op het gebied van verduurzaming en elektrificatie zijn goede stappen gezet. Zo is de aanvraag uit het Klimaatfonds (waartoe het OBW heeft aangespoord) goedgekeurd en zijn deze middelen opgenomen in de Begroting. Dat betekent dat de uitwerking van elektrificatie per verbinding van start kan. Hoewel elektrificatie nog niet definitief is, is het wel kansrijker geworden.

Verzoek: Het OBW blijft voorstander van het zo snel mogelijk (batterij)elektrisch varen en verzoeken de minister van IenW dan ook nadrukkelijk om deze middelen daadwerkelijk aan te wenden. Dus ook als dit op korte termijn kostenverhogend kan werken voor de concessie, bijvoorbeeld omdat er laat in de concessie schepen moeten worden aangepast of omdat onzekerheid over het moment van invoeren kostenverhogend werkt. Wij herhalen het advies om het principe van budgetneutraliteit los te laten als het om de ambitie van verduurzaming en elektrificatie gaat.

Het OBW kan zich dan ook niet vinden in de tweede conclusie. *“Het aanpassen van de Wp2000 of het Bp2000 levert slechts beperkte voordelen en enkele nadelen op en draagt niet direct bij aan een betere dienstverlening met de Waddenveren”*. In zijn algemeenheid klopt dit, maar de tekst bij de conclusie eindigt met *“Wel is een aanpassing van de Wp2000 of het Bp2000 nodig om structurele subsidiëring van de Waddenveren mogelijk te maken, als dat wenselijk mocht zijn”*.

Het OBW is van mening dat subsidiering voor de duurzaamheidseisen wenselijk is gezien de afspraken over duurzaamheid in de Agenda en het Uitvoeringsprogramma. Bovendien vinden wij dat de daarbij horende duurzaamheidsvereisten niet mogen leiden tot een stijging van bootkosten voor de eilanders. Het geschetste alternatief – (pas) subsidiëren na een mislukte aanbesteding - vinden wij niet opportuun. Wij lezen in het rapport “Waddenveren aanmerken als OV” de (wettelijke) mogelijkheid om een dergelijke investering te doen.

Verzoek: gezien het bovenstaande verzoeken wij om artikel 22 lid 1 van de Wet personenvervoer 2000 van toepassing te verklaren op de Waddenveren, door dit op te nemen in artikel 7 lid 1 van het Besluit personenvervoer.

De Tweede Kamer heeft een motie aangenomen om voor de concessie Waddenveren Oost in te zetten op een tussenconcessie met een zodanige looptijd dat gedurende die concessie de relevante beïnvloedbare onzekerheden fors worden gereduceerd, in plaats van op een nieuwe reguliere concessie met een looptijd van vijftien jaar. Het OBW realiseert zich dat onzekerheid in een concessietraject negatieve gevolgen kan hebben voor het aanbod en de betaalbaarheid. In het OBW is gesproken over de mogelijke gevolgen van een dergelijke tussenconcessie vanuit het belang van verduurzaming. Wij hebben van IenW vernomen “dat de gevolgen van een dergelijke verkorte looptijd nog in beeld worden gebracht. De inschatting nu is dat een verkorte concessie niet betekent dat de verduurzaming wordt uitgesteld, maar wel dat er minder mogelijk is dan nu in het PvE voorzien is. Het is niet ondenkbaar dat de elektrificatie hiermee enkele jaren uitgesteld zou moeten worden”. Het OBW is dan ook op basis van de huidige informatie er niet van overtuigd dat een korte concessie een passende oplossing is voor het omgaan met de onzekerheden.

Advies: Indien en voorzover blijkt dat een kortere concessieperiode leidt tot uitstel van elektrificatie, vindt het OBW dat dit zeer zwaar moet meewegen in de argumentatie richting de Tweede Kamer en de afweging die het ministerie daarin maakt. Het ministerie van IenW kan wellicht vanuit haar expertise andere manieren onderzoeken om hier beter op te kunnen sturen, zoals beoogd met de motie van de Tweede Kamer.

3e. Waddenveren aanmerken als OV

Het OBW brengt **geen advies** uit over het rapport “Waddenveren aanmerken als openbaar vervoer”. Wij lezen daarin dat de adviezen die het OBW heeft gegeven, opgenomen zijn of nog kunnen worden in het instrument van concessieverlening. Wij zijn hiervoor al ingegaan op de hetgeen het rapport zegt over de mogelijkheden om te subsidiëren voor duurzaamheidsmaatregelen. Deze afweging is naar ons idee een politiek-bestuurlijke afweging van de regionale overheden in goed overleg met het ministerie van IenW.

4. Hamerstukken en 5. Ter Kennisname

Wij hebben geen opmerkingen over de agendapunten die hier opgenomen zijn.

Afsluitend

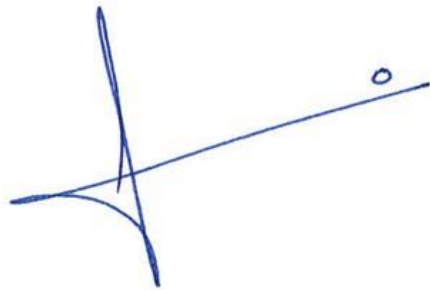
Jaarverslag Omgevingsberaad Waddengebied

Met gepaste trots overhandig ik u graag een exemplaar van het Jaarverslag Omgevingsberaad Waddengebied 2024. Het geeft een goed overzicht van de inzet van het OBW in het lustrumjaar voor de Waddengovernance. Gedurende deze 5 jaar is mijn vertrouwen in onze samenwerking gegroeid. Ik zie de toenemende betekenis van onze filosofie: ‘Succesvol beleid kan alleen tot stand komen door gezamenlijke en vroegtijdige participatie van overheden, kennisinstituten en maatschappelijke organisaties.’ Dit ziet u vertaald in de kwaliteit en eenduidigheid van onze adviezen van de afgelopen jaren en in de adviezen die voor u liggen.

Jongerenberaad Waddengebied aan de slag!

Ik meld u ook graag dat het OBW in samenwerking met het Waddenfonds en de Waddenacademie tijdens de Toogdag op 23 juni het “Jongerenberaad voor het Waddengebied” voorstelt aan het Waddennetwerk. Hiermee geven we invulling aan een wens van onszelf én een verzoek van de heer Slangen in juni 2022. De 14 geselecteerde jongeren bedenken, onderzoeken en bespreken met elkaar hun perspectieven en belangen, in het licht van de toekomst en het Waddengebied waarin economie, leefbaarheid en natuur onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. De prangende vraagstukken van de toekomst – en denkbare oplossingen – gaan zij de komende jaren agenderen bij beslissers, beleidsmakers en sectoren en roepen op tot actie. Dus ook bij u. Deze jongeren maken tijdens de Toogdag graag met u en de aanwezigen kennis. Ik moedig u aan hen op te zoeken voor een kennismaking.

Hoogachtend,

Drs. A.A.M. Brok

Voorzitter Omgevingsberaad Waddengebied

Omgevingsberaad Waddengebied

Bezoek- en postadres: Ruiterskwartier 121-A • 8911 BS Leeuwarden
info@omgevingsberaadwaddengebied.nl • Telefoon: (058) 233 90 10